

magasabb megismerések csúcsa felé ösztönzi.

Bárány Gerő nem sablonos utirajzokat vázoló olvasói elé tömör kis utijegyzeteiben, hanem izgalmasan érdekes lelki bolyongásra hívogatja őket. Velence mosolyos kövei, Firenze súlyos rusztikái, a temetők remekbe faragott márványai, a Forum Romanum omlatagon is varázsos oszlopai, a Páris talajából kinőtt palotasorok: a múlt, jelen és jövő rapszodiáit éneklik a bölcsészíró lelkébe s a közölt gondolat-töredékek ezeket a benyomásokat csendítik fel megkapó erővel olvasó-utitársai bensejében is. A tájak, városok, ódon kövek, modern palotasorok, az arcok, a nyüzsgő élet útvesztőjében Bárány Gerőt mindenütt az Ariadne-fonal vezet, amely bölcsészetének vezérmotívuma. Látja, mint folyik bele a múlt a jelenbe, hogy a jelen is multtá válva, belerohanjon a végtelenség tetsző jövőbe. Utazása közben látja, mint törekszik a múlt ember szünet nélküli az örökkévalóság felé és hármerre járva vallja, hogy az emberiség útjának csak egyetlen célja lehet: haladás az örök Jő felé, mert annyi részünk van az örök életben, amennyi részünk a Jóban van. Az író a múlt nagyszerű temetőjébe, a jövő csodás modern parkjába egyaránt magával vitte ezeket a régi gondolatait, bölcsészetének egész világát. Ennek a világnak hangjait visszahangozta feléje minden világtáj, minden tenger, minden faragott kő. Utja alatt vizsgálta a múlt emberét s a most élő embereket és látta, hogy az emberi élet tér-és időbeli metszőpontjában van minden e pillanatban élő ember, mert minden egyes ember bele van ékelve mindenkor az emberiség történeti életébe. Látja, hogy az emberi élet mintegy betetőzi a természetet. Mikor a természet szépségét élvezi, a mindenség tudatos tükrének érzi magát. Ez a gondosan csiszolt tükör útjának minden pontján nagymélységű szemhatárokat nyitogat, érdekesebbnél-érdekesebb képeket vetít az olvasó elé.

Bárány Gerő olyan utikalauz, aki nagy magasságok felé csalogatja olvasóit, de ugyancsak érdemes vele megtenni a gondolat túraúttját, mert a magvas bölcselkedés kilátópontjairól széles távlatokat tár föl, melyek felejthetetlenül vésődnek lelkünkbe. A szerző nagyon szerencsésen oldotta meg feladatát, hogy a külső benyomások fonalán a bensőséges emelkedett gondolkodás fókaira juttassa a bölcsel-

kedés fölfelé kigyózó mesgyéjén vevetartókat. Súlyos dolgokról beszél és mégsem válik nehézkesé. Finom köntösbe öltöztetett utinaplója teljesen egyéni, új vágáson halad, ez a kis könyv maradandó lelki élmény gyánánt fog az olvasó emlékébe vésődni.

Myn.

A magyar posta története. Csak könyvének olvasása közben ébredünk annak tudatára, hogy mekkora hiányt pótol történeti irodalmunkban Hennyey Vilmos. Ismertünk szétszórt adatokat futárokról, kocsikról, a taxisokról stb.: most ezeket alapos kutatómunkával, mindenre kiterjedő figyelemmel összeszedte s igazán élvezetes modorban ismerteti a szerző és csak most látjuk, milyen gazdag a postára vonatkozó emlékeink anyaga. Túláságos szerénység tőle az a nyilatkozat, hogy műve a postások érdeklődésére tart számot: ez a kötet alapvető történettudományi munka és tárgyának, előadásának érdekességénél fogva nemcsak postások, de nem is csak történészek, hanem minden művelt magyar ember kedves olvasmánya lesz. Külön kiemelem a kitűnő fejezetek sorából a magyar eredetű «kocsi» ismertetését. De külön kiemelem a szerzőnek rokonszenves gondolatvilágát is: meleg magyar érzését, amely szívből tud örülni régi nagyságunk emlékeinek láttára (bizony megismerszik a régi nagyság a posta történetéből is!) s férfias komolyságát, amely nemcsak maga nem csinál délibábos történelmet, hanem mások ilyen irányú tévelygeit is bántó él nélkül tudja visszautasítani. És van, amit nem lehet eléggé kiemelni: amellet, hogy komoly, alapos munka, valósággal élvezetes olvasmány.

Török Pál.

A magyar sors. — Színmű. — Irta: **Marczell Ágoston dr.** Bpest, 1926. 153 l.

Marczell Ágoston kétségtelenül nagy kérdés megoldását akarta keresni, amidőn a magyar sors alakulását igyekezett dramatizálni. A külső szerkezet és keretezés Madách nagy művére emlékeztet. A cselekvény itt is az égből indul azzal, hogy — Luciferhez hasonlóan — Ármány vállalkozik — az emberiség helyett — a magyar nép megrontására. A bevezetés után következő 11 szín ismételtelen azt mutatja, hogy ez az istentelen vállalkozás mindannyiszor megtörik a magyarság erényein.

A belső szerkezet gyöngeségéből következik, hogy az alapgondolatnak

nincs meggyőző ereje. Egységes hangulatnak és következetes meggyőződések kevés nyoma van a mű felépítésében. A magyarság reprezentatív alakjainak szembeállításra gyakran ép az ellenkezőjét hirdeti annak, amit a szerző igazságként akar feltüntetni. Ez természetesen következni abból a képtelen felfogásból, hogy mindig a *megalkuvó* magyar cselekedett jól. Ennek a mondva csinált igazságnak dramatikus megéreztetése csak történelemhamisítás útján volna lehetséges. Minthogy pedig erre a szerző maga sem hajlandó, összeomlik az az erőltetn látszatigazság, amely a belső szerkezet „alapja”.

A jellemek határozatlanságára és egyenetlenségére könnyű volna esetről-esetre rámutatni. Elég fölemlíteni, hogy pl. Szent István idejében Ármány (Ajtony) büszke pogány alakja sokkal megnyerőbb, mint Kond megalkuvó viselkedése. Hasonlóképpen a pozsonyi országgyűlésen is Ármány képviseli az igazi magyar álláspontot, míg az ellene fűzött naiv érvelés inkább csak frázisok, mint érvek sorozata. Máshol meg Ármány szerepe nagyon is alárendelt.

Az erőtlenség a szereplők jellemzésében is megnyilvánul. Unalmasan deklamáló figurák, akiknek egyénisége hosszadalmas közzögi fejtegetésekben olvad semmivé. Petőfi alakja pl. szármalasan elszíntelenedik a szájába adott színszerűtlen deklamálás miatt. Gyöngye invencióra vall az is, hogy Kossuth egy századossal szemben mintegy védekezésében fejtegeti a Habsburg-detronizációt.

Az egész mű vontatott, élettelen alkotás. «Mentségéül» csupán az a körülmény szolgálhat, hogy a háború alatt készült és győzelem esetén elfogadható korszerű darab lehetett volna belőle a Habsburg-uralom dicsőítésére.

Gulyás Sándor.

Haynau és Paskievics. Szabadságharcunkról annyi emlékirat jelent meg, hogy az elkeseredett küzdelem lefolyását meglehetősen részletességgel lehetett leírni már évtizedekkel ezelőtt is; ha történetírásunk mégsem oldotta meg föladatát teljesen azzal a korrall szemben, azt egyrészt az aktakiadványok hiányának tulajdoníthatjuk. Csak dicsérhetjük azt a törekvést, amely ezen a hiányon igyekszik segíteni az egykorú hatóságok iratainak és a főszereplők levelezésének közrehozásával. Erre a munkára vállalkozott Steier Lajos, de kénytelenek vagyunk

hozzátenni, hogy helyesen tette volna, ha emellett meg is marad. A közölt iratok közt tudniillik sok érdekes van és maga Steier ismételtlen említi, hogy érdemes volna még ezt vagy amazt kiadni, de a két kötetnek csak csekély töredéke az eredeti irat, az ívek tömeget felületes és ellenmondásokkal teli szöveg foglalja el. Mivel Steier említi, hogy figyelemmel olvasta a kritikákat, csak Görgey személyével kapcsolatban tesz megjegyzéseket, mert a Napkeletben éppen Görgeyvel kapcsolatban bírálattott meg az előbbi kötet.

Steier saját fölfedezéseként közli, hogy Görgey nem volt teljesen azonos fölfogáson a váci kiáltvánnyal, pedig a nála is idézett Görgey-féle emlékirat erről világosan szól: nem azért adta ki ő a kiáltványt, mintha lelkesedett volna a dinasztiaért, hanem azért, mert különben a magyar szabadság ügyét nyomban elhagyták volna a volt hadseregbeli tisztiek, akiknek működését Görgey méltán sokra tartotta. Világosan nyilatkozik ugyanebben a kérdésben az ápr. 14-i trónfosztó határozat megbeszélésénél: «a nevezett uralkodócsaládnak azon magatartása következtében, mellyel a Jellasics által eleinte saját szakállára kezdett polgárháborúban Magyarország ellen foglalt pártot, egy ilyféle országgyűlési határozat saját nemzeti érzéssel tökéletesen megegyezett»... még a trónfosztó határozatot sem királyhűségből ellenezte, hanem azért, mivel végrehajtásához hiányzott az erő!

Steier súlyos megrovásban részesíti Görgeyt, amiért az első vágmelléki áttörési kísérlet kudacra után ugyanott másodszer is támadott. Eszerint a szerző fölött nyomtalanul zúgott végig a világháború, amelyben több fegyvertény (például a gorlicei áttörés) második kísérletre sikerült. Enyhítő körülmény-e az, hogy véleményének többszöri ismétlése után szemrehányást tesz Görgeynek, hogy ugyanazon a helyen miért nem kísérte meg *harmadszor* a támadást! Nagy szenvedélyvel keresi Steier a szabadságharc bűnbakját: hibás Görgey, mert központi hadműveleti irodát szervezett, hibás Kossuth, mert központi hadműveleti irodát nem szervezett, hibás a magyar kémszervezet, mert nem tudott hadvezetőségünk a Haynau seregének átcsoportosításáról, mégis a hadvezetőség a hibásabb, mert mégis tudott a Haynau átcsoportosításáról stb. A bukás igazi oka mégis Duschek pénz-